

UTROP FRIHET I LANDET

Av Pinchas H. Peli

Mange århundrer før de engelske baroner i året 1215 truet kong John med borg-erkrig og tvang ham til å undertegne "Magna Carta", Det store Frihetsbrevet, og dermed sikret rettighetene til visse deler av befolkningen, påbød TORAH (Mosebøkene):

"UTROP FRIHET I LANDET FOR ALLE DEM SOM BOR DER" (3. MOS. 25. 10)

En dag i juni 1776, etter flere århundrer med offisiell berøvelse av menneskerettighetene, klang det høytidelig fra en klokke i Philadelphia. Den skulle gjøre kjent Den amerikanske Uavhengighetserklæringen, som garanterte rettigheter til alle folk "som ble skapt like". På overflaten av klokken, siden kjent som "Frihetsklokken", stod de nevnte ordene fra 3. Mosebok skrevet. Mange år senere, i 1835, ble klokken og dens innskrift knust. Det samme ble menneskerettighetene i mange land rundt om i verden, også i de Forente Stater. En kopi av klokken smykker den vakre Bell Garden (Klokkehagen) i Jerusalem. (Originalen blir stolt vist fram i Philadelphia, knust, men holdt sammen med jernbolter).

Torah-påbudet om "utrop frihet" for alle var ikke bare et idealistisk slagord, men del av et lovgivende system, som omfatter det sjuende året med hvile for landet, kalt sabbatsåret (Hebr. Shemita) og jubelåret hvert femtiende år (Hebr. Yovel).

"Når I kommer inn i det land jeg vil gi eder, da skal landet ha en sabbatshvile for Herren. I seks år skal du så din aker, og i seks år skal du stelle med din vingård, og høste landets grøde. Men i det syvende år skal det være en høyhellig sabbat for landet." (3. Mos. 25, 2-4)

Dette følges av en annen forskrift, nemlig å regne sju ganger sju år og etter det 49. året "holde det femtiende år hellig og utrope frihet ilandet for alle dem som bor der".

Både sabbatsåret for landet hvert sjuende år, og jubelåret hvert femtiende år, står for visse sosiale og økonomiske ideer som selv i våre dager kan være nøkkelen til å løse noen av hovedsykdommene i samfunnet.

Akkurat som hensikten med den ukentlige sabbat ikke bare er å ha en hviledag for å samle krefter til en ny uke med arbeid, slik er hensikten med sabbatsåret ikke bare å gi hvile for jorda slik at den får kraft til bedre avlinger i årene som kommer. Ifølge Torah (Mosebøkene) er formålet med sabbatsåret å utviske forskjellen mellom de som har og de som ikke har, slik at alle (selv dyrene

på marken) får en mulighet til å få gratis det de trenger for å leve.

I sabbatsåret blir både rike og fattige frigjort fra et bundet livsmønster, slik at alle kan få anledning til et år med studier og personlig åndelig vekst.

Denne parallellen mellom den ukentlige sabbat og sabbatsåret ble fremholdt og bearbejdet videre av Rabbi Abraham Isaac Kook i boken Sabbatsåret (Hebr. Shabbat Ha-aretz), som blir betraktet som en moderne klassiker om dette emnet.

Denne sammenligningen ble utvidet til å understreke og begrunne den religiøse oppdragelsesverdi ved den ukentlige sabbat og sabbatsåret. Begge kom for å innprente oss betydningen av at vi ikke skal bli nedslitt og utarmet, ved å hvile fra arbeidet, enten det er en dag i uken eller hvert sjuende år. Vår materielle velstand kommer ikke bare av at vi strever med å oppnå den, men først og fremst med den velsignelse som Den Allmektige gir disse åhstregelsene "Og om I sier: Hva skal vi ete i det syvende år, når vi ikke sår og ikke samler inn vår grøde? - Da vil jeg sende min velsignelse over eder i det sjette år, så det gir grøde for tre år". (3. Mos. 25, 20-21).

Betydningen av jubelåret, som kommer hvert 50. år, synes å være mer radikal. Vi finner en av historiens revolusjonære ideer i dette "å utrope frihet i landet" og "I skal komme tilbake, enhver til sin eiendom og enhver til sin slekt".

Selv om vi ikke kan være sikre på hvorvidt jubelåret (hebr. Yovel) ble praktisert, og evt. når, ble det ikke betraktet som en utopi (drømmeverden), men nettopp knyttet til et bestemt land (topi=område), landet Israel, som skulle tjene som et pionerlaboratorium og prøveanlegg for rett og sømmelig menneskeliv.

Henry George, den store sosial- og økonomireformator i det 19. århundre forteller følgende om jubelåret, i sin berømte avhandling "Moses" (1878):

"Moses skjønte at den egentlige grunn til slaveriet for store deler av folket i Egypt, var at en gruppe eide den jorda hele folket

måtte leve på og av. Han forstod at man ved å tillate den samme ukvalifiserte private eiendomsrett som man naturlig knytter til det man lager ved sitt arbeid, uunngåelig ville dele folket i grupper av svært rike og sværtfattige mennesker. Man ville bli slaver av arbeidet.

Det ville gjøre noen få til herrer over mange, uansett politiske systemer, og føre til mangler og tilbakegang, uansett hva slags religion man hadde... Overalt i Mose-lovene blir landet omtalt som Skaperens gave til alle skapninger, og ingen har monopol på det. Med praktiske forskrifter prøvde han å verne mot den urett som forvandlet oldtidssivilisasjoner til enevelder. Den urett som brøt ned Romerriket, som førte til den dyriske liv-egenskap i Polen, den uttærende elendighet i Irland. Den urett som nå for tiden tvinger familier til å bo mange på et enkelt rom her i byen, og fyller våre nye stater på den andre siden av Atlanteren med omstreifere... Han sørget ikke bare for å fordele jorda rettferdig blant folk og for å la den være udyrket, som felle-seie, hvert 7. år. Ved å innføre jubelåret sørger han for en omdeling av landet hvert 50. år, og dermed gjorde han monopol umulig." (Sitat slutt).

Jubelåret kommer som et gjennombrudd i menneskehetens historie; det gjør at folk kan komme ut av en evighetssyklus med fattigdom og gir hvert enkelt menneske muligheten til en ny start.

Det finnes mange fortolkninger av ordet "Jubel" (Yovel). De varierer fra det at jubel betyr lyden fra hornet man blåser i ved begynnelsen av jubelåret (Rashids fortolkning), til at det betyr de folkeforflytninger som skjer når den enkelte vender hjem til sin eiendom og sin slekt. (Natmanides fortolkning). Også ordet "frihet" (Hebr. dror fra setningen "Du skal utrope frihet", ble tillagt flere forskjellige betydninger. Ifølge Talmud betyr "frihet" den rett alle har til å bo der man ønsker, uten begrensning med hensyn til hva slags naboskap man da får.

Ramban (en annen lærer) mener at "frihet" kommer fra et annet ord (hebr. dor),

Fort. s. 16
17

Fort. fra s. 14 Utrop frihet -

og at å "utrope frihet" betyr at man bygger bro mellom generasjonene når man vender hjem til sin familie. Fortolkningen til Ibn Ezra er meget rørende:

"Dror", sier han, er navnet på en sangfugl som synger så lenge den er fri, men i det øyeblikk den fanges og mister sin frihet, stopper den å synge og sulter seg til døde. "Du skal utrope frihet", frihetserklæringen, er like så dyrebar som livet selv, ikke bare for slavene som ble frie, men for "alle som bor i landet", for hele samfunnet, både for tidligere herrer og slaver, som nå kan puste sammen i frihetens friske luft.

(Rabbi Peli er professor i jødisk tenkning og litteratur ved Ben Gurion universitetet i Negev).

Oversatt fra "Jerusalem Post" av Ole Kjell Gundersen.

Tidligere publisert i og oversatt for bladet LYS (www.afkf.net).